

INFORMACIJA O POSTUPKU PROIZVODNJE MINERALNE VODE „RADA“ SA IZVORIŠTA „ČEOČE“, OPŠTINA BIJELO POLJE

1. Istorijat

Izvor mineralne vode „Čeoče“ nalazi se u dolini rijeke „Lješnice“, na 6.5 km udaljenosti od Bijelog Polja, na nadmorskoj visini od 650m. Mineralna voda na ovom lokalitetu ističe na dva mjesta, na rastojanju od 2m. Oba izvora su kaptirana, a voda se plastičnim cjevovodima, prečnika 70 i 90 mm, odvodi u fabriku za flaširanje.

Proizvodnja mineralne vode je otpočela 10. maja 1984. godine. Prvobitno je fabrika osnovana u okviru društvenog preduzeća „Bjelasica“, koje je započelo flaširanje vode u saradnji sa „Radenskom“ iz Radenaca. Kasnije se DP „Bjelasica“ transformisalo u Holding kompaniju „Bjelasica“, u okviru koje je poslovala i Fabrika mineralne vode sve do 1996.godine. Na osnovu odluke Skupštine dioničara početkom 1996. godine, iz Holding kompanije se izdvaja Akcionarsko društvo „Bjelasica Rada“, u čijem sastavu je prešla Fabrika vode. AD „Bjelasica Rada“ je nakon toga privatizovano putem masovne vaučerske privatizacije.

2. Geološke i hidrogeološke karakteristike - hemijski sastav mineralne vode „Rada“

Istražno eksploataciona bušenja i hemijska ispitivanja mineralne vode izveo je Geološki zavod Ljubljana (1982) u okviru hidrogeoloških istraživanja šireg područja. Geološku građu ovog terena čine pješčari, škriljci i kristalasti krečnjaci. U geotektonskom pogledu ovo područje pripada navlaci viskog krša. Izvor Čeoče ističe iz paleozojskih škriljca i karstifikovanih mermera, mjestimično prekrivenih kvartarnim sedimentima. Tokom pomenutih hidrogeoloških istraživanja utvrđeno je da se prihranjivanje izvora vrši iz dubljih vodonosnih horizonata kroz tektonske pukotine. Prirodna izdašnost izvora mineralne vode je 1,4 l/s, pri čemu se kratkotrajno može crpeti veća količina vode, ne veća od 5,6 l/s. Koeficijent filtracije dobijen opitnim crpljenjem je $5,7 \times 10^{-5} \text{m/s}$ (*Mineralne sirovine i rudarska proizvodnja u Crnoj Gori*).

Uobičajena je praksa, kako u zemljama u okruženju, tako i u Evropskoj uniji (primer Hrvatske) da se industrija proizvodnje i flaširanja vode tretira Pravilnikom o prirodnim izvorskim, mineralnim i stonim vodama. Navedena praksa prihvaćena je i kod nas nedavno donijetim Pravilnikom o bližim zahtjevima koje u pogledu bezbjednosti treba da ispunjava prirodna mineralna, stona i izvorska voda za piće (Sl. list Crne Gore, broj 32/15). Predmetni Pravilnik definiše zahtjeve koje treba da ispunjavaju vode, uključujući i mineralnu vodu za piće, u pogledu:

1. geoloških i hidrogeoloških istraživanja,
2. fizičkih, hemijskih, fizičko-hemijskih i senzorskih svojstava i sastava,
3. mikrobioloških karakteristika,
4. dozvoljenih tehnoloških postupaka obrade,
5. analitičke metode,
6. dodatnih zahtjeva označavanja.

Pravilnik uređuje oblast industrije flaširanja vode bez obzira na to da li vode pripadaju stonim, izvorskim ili mineralnim vodama. Donošenjem navedenog Pravilnika transponovani su sledeće propisi EU:

1. Direktiva 2009/54 EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. juna 2009.godine o iskorišćavanju i stavljanju na tržište prirodnih mineralnih voda;
2. Direktiva Komisije 2003/40/EZ od 16. maja 2003. godine o određivanju popisa, dozvoljene količine i zahtjeva za označavanje sastojaka prirodnih mineralnih voda i uslova za korišćenje vazduha obogaćenog ozonom u obradi prirodnih mineralnih voda i izvorskih voda, sa svim njenim naknadnim izmjenama i dopunama;
3. Uredba Komisije (EU) br.115/2010 od 9. februara 2010.godine o uslovima za upotrebu aktivnog aluminijum oksida za uklanjanje fluorida iz prirodnih mineralnih voda i izvorskih voda;
4. Direktiva Savjeta 98/83/EZ od 3 novembra 1998. godine o kvalitetu vode za ljudsku potrošnju, u dijelu koji se odnosi na vodu koja se stavlja na tržište u boci ili drugoj ambalaži namijenjenoj za krajnjeg potrošača

S druge strane, mineralne vode koje se mogu koristiti u industrijske svrhe, iz kojih se mogu dobiti određene mineralne sirovine, se uobičajeno tretiraju u okviru posebnih oblasti i pravilnika.

Prema prikazanom hemijskom sastavu i fizičkim osobinama mineralne vode „Rada“, koja je urađena od strane Službe za balneoklimatologiju Instituta za rehabilitaciju iz Beograda (*Prilog 1*), mineralna voda „Rada“ spada u kategoriju natrijum-kalcijum-hidrokarbonatno-sulfatno, lako ugljikiselih hladno mineralnih voda. Ovakva hidrohemijska klasifikacija mineralne vode sa izvora Čeoče, svrstava je u vode pogodne za ljudsku upotrebu za piće i terapiju. Hemijski sastav vode nije pogodan za bilo kakvu vrstu industrijske proizvodnje u smislu dobijanja mineralnih sirovina iz iste.

3. Pravni osnov proizvodnje i flaširanja mineralne vode „Rada“

S obzirom da je AD Bjelsica Rada u početku poslovala kao društveno preduzeće proizvodnja i flaširanje mineralne vode je u početku vršena bez ugovora o koncesiji.

Prvi Ugovor o koncesiji je zaključen 04.03.1999. godine sa periodom važenja od 10.godina, nakon čega je isti produžen u skladu sa Zakonom o koncesijama ("Sl.list CG", broj 08/09), za polovinu prvobitno ugovorenog roka.

Kao pravni osnov za zaključivanje Ugovora o koncesiji je poslužio Zakon o rudarstvu ("Sl.list RCG", broj 28/93 i 27/94) i Odluka Vlade Crne Gore o uslovima i načinu davanja na korišćenje mineralnih sirovina („Sl.list RCG“, broj 56/93), koja je donijeta na osnovu Zakona o rudarstvu ("Sl.list RCG", broj 28/93 i 27/94). Međutim, navedeni Zakon o rudarstvu iz 1993.godine ne daje jasnu odrednicu da se proizvodnja i flaširanje mineralne vode smatra rudarskom djelatnošću. Važećim Zakonom o rudarstvu iz 2008.godine ("Sl.list CG", br 64/08, 74/10, 40/11) je definisano da se mineralnim sirovinama u smislu ovog zakona smatraju i ***“mineralne i geotermalne vode iz kojih se dobijaju korisne mineralne sirovine”***.

Međutim, proizvodni proces u fabrici vode “Bjelasica Rada” se odvija na način da se, kao što je to gore opisano, vrši flaširanje i plasman na tržište mineralne vode, a ne proizvodnja korisnih mineralnih sirovina iz mineralne vode. U prilog navedenome stoji i činjenica da je za proizvodnju i flaširanje mineralne vode “Rada” nemoguće izdati odobrenja i saglasnosti koja se u skladu sa Zakonom o rudarstvu izdaju za eksploataciju čvrstvih mineralnih sirovina (odobrenje za eksploataciju mineralne sirovine, odobrenje za izvođenje radova po glavnom rudarskom projektu, tehnički prijem rudarskih objekata, itd.), već su ovi postupci definisani, između ostalog, gore pomenutim Pravlinkom o bližim zahtjevima koje u pogledu bezbjednosti treba da ispunjava prirodna mineralna, stona i izvorska voda za piće.

Zakon o vodama ("Sl.list RCG", br. 27/07, "Sl. list CG", br. 32 /11, 47/11), član 2, ***definiše da se ovaj zakon primjenjuje i na mineralne vode***, s tim da se isti ne primjenjuje *“na korišćenje mineralnih i termalnih voda za dobijanje mineralne sirovine ili geotermalne energije”*.

Međutim, čl. 40 i 41 Zakona o vodama je propisano da je korišćenje voda dozvoljeno pod uslovima definisanim ovim zakonom, kao i da se pod korišćenjem voda smatra i ***zahvatanje, crpljenje i upotreba površinskih i podzemnih voda za različite namjene (za piće, sanitarne i tehnološke potrebe, navodnjavanje, flaširanje mineralnih i prirodnih voda, proizvodnju soli i dr.), odnosno korišćenje termalne i mineralne vode***.

S tim u vezi, evidentno je da se Zakon o vodama, kao i propisi donijeti na osnovu ovog zakona, treba da primjenjuju na postupak proizvodnje i flaširanja mineralne vode “Rada” u

fabrici AD "Bjelasica Rada". Primjenom propisa iz oblasti voda će se postići bolja kontrola postupka proizvodnje i kvaliteta dobijenog proizvoda – ***flaširane mineralne vode za piće***.

Takođe, za primjenu propisa iz oblasti voda na postupak proizvodnje i flaširanja mineralne vode nije potrebno vršiti izmjene postojećih propisa iz oblasti voda ili rudarstva, niti redefinisati nadležnosti ministarstava definisanih Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave, već konstatovati primjenljivost i preovladavanje propisa iz oblasti voda.

U prilog gore navedenomo stoje i komparativni primjeri iz okruženja, prije svega Republike Hrvatske, koja je Zakonom o rudarstvu (Narodne novine, broj 56/13) definisala da se pod mineralnim sirovinama u smislu ovog zakona ne smatraju mineralne vode koje se koriste u ljekovite, balneološke i rekreativne svrhe ili **kao voda za ljudsku potrošnju i druge namjene**.

4. Zaključak

Uzimajući u obzir napred navedene hemijske karakteristike (hidrohemijsku klasifikaciju), zakonski okvir i praksu zemalja iz okruženja i Evropske unije, preporuka je da se postupak proizvodnje i flaširanje mineralne voda „Rada“ odvija u skladu sa propisima iz oblasti voda.

S tim u vezi, predlaže se da Vlada Crne Gore donese sledeće zaključke:

1. Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj _____ 2015.godine razmotrila i usvojila Informacija o postupku proizvodnje mineralne vode „Rada“ sa izvorišta „Čeoče“, opština Bijelo Polje
2. Zadužuju se Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprava za vode da obezbijede sa se proizvodnja mineralne vode „Rada“ odvija u skladu sa propisima iz oblasti voda
3. Zadužuju se Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprava za vode da pripreme i sprovedu tenderski postupak za dodjelu ugovora o koncesiji za proizvodnju mineralne vode sa izvorišta „Čeoče“, opština Bijelo Polje
4. Zadužuju se Ministarstvo ekonomije da Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja i Upravi za vode dostavi dokumentaciju o dosadašnjem postupku proizvodnje mineralne vode sa izvorišta „Čeoče“ od strane AD „Bjelasica Rada“.

Prilog 1: Hemijska analiza mineralne vode „Rada“ urađena od strane Službe za balneoklimatologiju Instituta za rehabilitaciju iz Beograda

Temperatura vode					14° C
Temperatura vazduha					32° C
Boja (Pt-co skala)					1
Mutnoća (NTU)					3
PH					6.4
Eh (mV)					80
RH					12
Elektroprovodljivost					1000
Mineralizacija (mg/l)					2200
Suvi ostatak - 180° C (mg/l)					1580
Ukupna tvrdoća (dH)					36.90
Ukupni joni zemnoalkalnih metala (mg/l kao Ca)					263.80
Potrošnja KMnO ₄ (mg/l)					3.80
Katjoni	mg/l	mmol	mval	Mval %	
Na	325	14.130	14.13	50.730	
K	18	0.330	0.330	1.200	
Li	0.54	0.070	0.070	0.270	
NH ₄	0.10	0.000	0.000	0.022	
Ca	177.80	4.450	8.890	31.920	
Mg	51.60	2.150	4.300	15.430	
Sr	1.84	0.021	0.042	0.150	
Mn	0.48	0.009	0.018	0.068	
Fe	1.60	0.029	0.057	0.200	
Al	0.04	-	-	-	
Ukupno	571.96	21.204	27.853	100	
Anjoni	mg/l	mmol	mval	Mval %	
HCO ₃	1257.20	20.610	20.610	72.740	
CO ₃	-	-	-	-	
OH	-	-	-	5.930	
Cl	50.60	1.680	1.680	-	
Br	0.50	-	-	-	
J	0.10	-	-	0.148	
F	0.80	0.042	0.042	-	
NO ₃	0.50	-	-	0.001	
HPO ₄	0.06	0.001	0.002	21.170	
SO ₄	288.00	3.000	6.000	100	
Ukupno	1605.60	25.333	28.334		
Slabi	Elektrol.	Rastvor.	Gasovi	CO ₂	880
H ₂ SiO ₃	15.40	O ₂	3.10	H ₂ S slobodni	0.14
HBO ₂	17.20	Zasićenje O ₂ %	30.00	H ₂ S ukupni	0.10
Zbir svih čvrstih sastojaka	2210.22	N ₂	5.40	HS	0.04
HCO ₃ 72,74 SO ₄ 21,17 K. F. M. 1580 CO ₂ 880 ----- T 14° Na 50,73 Ca 31,92					
Kategorizacija	Voda pripada kategoriji natrijum - kalcijum - hidrokarbonatnim - sulfatnim, lako ugljenokiselim hladnim mineralnim vodama				